

Oma kertomus elää muuttuvassa maailmassa – Kokemuksia auto- biografisesta opetta- jatutkimuksesta

---

Esko Johnson
KT, yliopettaja, emer.
Centria-ammattikorkeakoulu
esko.johnson@gmail.com

Liisa Kivioja
KT, luokanopettaja, emer.
Kokkolan kaupunki, Koivuhaan koulu
liisa.kivioja@anvianet.fi

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa keskustelemme omaelämäkerrallisen tutkimuksen kokemuk-
sista. Omaelämäkerralliset väitöstutki-
muksemme kohdistuivat opettajan pitkä-
kestoiseen ammatilliseen oppimiseen ja
kasvuun. Aihepiiriä on käsitelty kasvatus-
tieteissä vähän, vaikka työssä oppimisen
tutkimuksessa on pyritty korostamaan yk-
silön subjektiutta, persoonallisia kokemuk-
sia ja identiteettiä.

Artikkeli tarjoaa keskeisiä lähtökoh-
tia omaelämäkerrallisesta tutkimuksesta
kiinnostuneille. Se nostaa esiin omaelämä-
kerrallisen tutkimuksen etuja ja haasteita.
Tutkimustemme omaelämäkerrallinen lä-
hestymistapa mahdollisti pitkäkestoisen
ja kokonaisvaltaisen tarkastelun, joka ke-
hitti opettajan kriittistä refleksiivisyyttä.
Itseymmärryksen paljastava kertominen
edellyttää kuulijoita. Tutkimusten tulokse-
na oli parempi ymmärrys oman opettajuus-
den kehittymisestä.

Monista samanlaisista kokemuksista huolimatta yhteinen omaelämäkerrallinen pohdinta tuo esiin erilaisuutta. Haasteellinen tutkimusmatka omaan itseensä on jokaisella omanlainen. Omaelämäkerrallisen lähestymistavan kiistattomana etuna onkin mahdollisuus konstruoida oma, toisis-

ta poikkeava tarina, joka ei noudata yleistä mallikertomusta.

Avainsanat: *Autobiografia, omaelämäkerrallinen tutkimusote, ammatillinen oppiminen ja kasvu, opettajatutkimus*

Elämän kuvaaminen on mahdollista ainoastaan kerrottuna, mutta kokemukseen ei ole välitöntä pääsyä, ilman kieltä, kerrontaa ja symbolien käyttöä (Ricoeur, 2005). Omaelämäkerta tarjoaa mahdollisuuden kokonaisvaltaisesti tulkita ja ymmärtää elettyä elämää (Bruner, 1990, 2004). Omaelämäkerta ei kuitenkaan voi olla yksi yhteen sama kuin itse elämä (Bruner, 2004), sillä eletty elämä on aina monimutkaisempi kuin siitä jälkeensä tulkittu kertomus.

Tässä artikkelissa tarkastelemme autobiografiset väitöstutkimukset (Johnson, 2011; Kivioja, 2014) tehneinä omaa tutkijan kokemustamme. Artikkelimme sijoittuu opettajatutkimuksen, ammatillisen kasvun ja kerronnallisen tutkimuksen kenttään.

Kuvaamme ensin oman tutkimusmatkamme alkua kohti omaelämäkerrallista lähestymistapaa. Seuraavaksi kerromme tutkimusmatkamme käännteistä ja eri vaiheista. Lisäksi tarkastelemme autobiografisen lähestymistavan etuja ja haasteita sekä keinoja haasteiden ratkaisemiseksi. Lopuksi tiivistämme sen, mitä ja miten koimme oppineemme omaelämäkerrallisesta tutkimuksesta.

Liisa: Opetussuunnitelmatarina opettajaksi kehittymisestä

Tutkimuskohteena oli oma suhteeni valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin ammatillisen kasvun näkökulmasta. Minulla oli tarve ymmärtää itseäni ja kokemuksiani opetussuunnitelman jäsentäjänä. Kysyin, mitä merkityksiä itse olin antanut käyttämilleni uudistuneille peruskoulun ja -opetuksen opetussuunnitelmille vuosikymmenten aikana. Opetussuunnitelmalla on vahva yhteiskunnallinen ulottuvuus. Tarkastelin, miten kunkin opetussuunnitelman aikainen yhteiskunnallinen tilanne näkyi tarinassani. Tarve ymmärtää ammatillista kasvuani johti kysymään, millaista henkilökohtaista luokanopettajana kehittymistä opetussuunnitelmatarinani ilmentää.

Esko: Opettajaksi tulemisen ymmärtäminen

Väitöstutkimukseni kohdeilmio oli ammattikorkeakoulun kieltenopettajan ammatillinen oppiminen ja kasvu. Tutkimustehtäväni oli opettajan oppimisen ja kasvun autobiografinen kuvaaminen. Tutkimusaineistoni koostui tutkivan opettajan havainnoista, päiväkirjamerkinnöistä, dokumenteista, keskusteluista ja haastatteluista vuosilta 2000–2009.

Omaelämäkerrallinen tutkimustapa antoi mahdollisuuden tarkastella pitkäkestoisesti ammatillista oppimistani ja kasvuani kielenopettajan työssä. Aktiivinen oppiminen, vuorovaikutus ja yhteistyö opiskelijoiden, kollegojen ja toimijaverkostojen kanssa loivat minulle tulokinnan ulkoiset ehdot. Opettajan oppiminen ja kasvu eivät tarkoittaneet vain teknillis-rationaalisen tiedon karttamista vaan myös merkitysten jäsentymistä ja tasapainon etsimistä itseni ja ympäristöni välillä.

Matkalla omaelämäkerralliseen lähestymistapaan

Aloitteleva tutkija joutuu väistämättä pohtimaan sopivinta strategiaa tutkimuskohteelleen. Monien pohdintojen jälkeen omaelämäkerrallisen lähestymistavan kautta alkoi matkamme kohti ammatillisen kehittymisen tarkastelua ja itseymmärrystä. Molemmilla oli kuitenkin hyvin erilainen tutkimusmatka.

Liisa:

Tutkimusprosessin alkuvaiheissa pohdin ja kokeilin erilaisia metodologisia vaihtoehtoja, mutta päädyin pian omaelämäkerralliseen lähestymistapaan. Kiinnostuin omaelämäkerrallisuudesta henkilökohtaisen aineiston vuoksi. Olin kirjoittanut ja taltioinut vuosikymmenten aikana pienoistutkielmieni ja päiväkirjojeni lisäksi suunnitteluaineiston, muun muassa lähes 30000 henkilökohtaista tunti-suunnitelmaa. Koin, että tämän aineiston perusteella itseni tutkiminen oli paras tapa tutkia opetussuunnitelman merkittävyyttä (ks. Connelly & Clandinin, 1988, s. 31).

Kokemukseni mukaan käyttämäni opetussuunnitelmat olivat antaneet vain vähän tukea opettajan identiteettityölle. Tutkimusaineistoa uudelleen lukemalla, kertomalla, ymmärrys itsestäni ja toimintoistani uudistui. Alkoi syntyä tarinoita ja kertomus itsestäni. Omaelämäkerrallisuus vaikutti luontevalta lähestymistavalta myös siksi, että olin kiinnostunut opetussuunnitelmasuhteestani ja ammatillisesta kasvustani koko opettajan urani ajalta.

Eskon kielenopettajan tarinaan liittyy myös tarve ymmärtää paremmin itseään ja toimintaa opettajana?

Esko:

Kielenopettajan työssäni ja minussa itsessäni tapahtuvan muutoksen tutkiminen kiinnosti minua yhä enemmän sen jälkeen kun olin suorittanut lisensiaatin tutkinnon. Tunsin, ettei se tyydyttänyt kehittymisen ja tietämisen tarpeitani.

Tutkivalla opettajalla on tutkimusverissään. Valitsin seuraavaksi tutkimusstrategiakseni yhteisöllisen toimintatutkimuksen, ja uutena aiheena oli nyt kielenopettajien työssään kokema muutos, jossa uskoin tieto- ja viestintäteknologian soveltamisella olevan suuri merkitys. Lähdin tutkimaan tätä aihetta AVERKO-hankkeessa, ja sain mukaan tutkimukselliseen yhteistoimintaan joukon opettajia. He osallistuivat uusien verkkokurssien ja sovellusten kehittelyyn hankkeen piiristä.

Matkan käännteisiin ja vaiheisiin

Kun autobiografinen tutkimuskertomus herää elämään, siihen liittyy etsimistä ja hapuilemis-

ta. Alusta lähtien kumpikaan meistä ei välttynyt erilaisilta käänteiltä ja vaiheilta omista tutkimusprosesseissamme saati tutkijoina kasvussamme.

Liisa:

Itseymmärrykseni rakentuminen vaikutti alussa haasteelliselta. Kun aloitin väitöstyöni 2008, työskentelin perin intensiivisesti ilman lomiam tai taukoja tarkentaen tutkimuskohdettani. En tutkinut formaalitutkimuksen mukaisesti opetussuunnitelmia vaan opettajan prosessia uudistuvien opetussuunnitelmien taustojavasten. Olin kertomassa omaa opetussuunnitelmatarinaani. Vaikutti kuitenkin siltä, että formalistinen opetussuunnitelmatutkimus olisi ollut helpompi ratkaisu kuin pitäytyminen pois mallikertomuksista.

Kypsymiseni autobiografiksi väitöstyössä vei aikansa. Vuosien ajan tarkensin tutkimusmetodiani ja käsittelin tutkimusaineistoa uuden ymmärryksen perusteella. Kipuilin autobiografian kanssa. Tarina ei ollut johdonmukainen oma tarinani, vaan sen katkaisivat lukuisat teoriaotteet. Tästä johtuen juonellinen eli tarinallinen identiteettini (Kaunismaa & Laitinen, 1998; Ricoeur, 1992) katkeili.

Kirjoitin omaelämäkerrallisia kokeuksiani uudelleen ja uudelleen. Neljännessä tarinassani olin oppinut prosessista. Jatkuva omien kokemusteni ja niiden vaikutusten jäsentämisen prosessointi oli johtanut uuteen ymmärrykseen itsestäni (Kelchtermans, 2007). Olin joutunut perehtymään yhä laajemmin omaelämäkerralliseen lähestymistapaan ja kerronnallisuuden teoriaan. Olin tutustunut uusiin omaelämäkerrallisiin ja tarinallisiin läheteoksiin (Abbott, 2008; Antikainen, 2011; Freeman, 2006; Clandinin, Pus-

hor & Murray Orr, 2007). Tutustumiseni autoetnografiseen ja self-study -näkökulmiin tutkimuksen loppumetreillä edisti itseni kokonaisvaltaista prosessointia.

Toimintatutkimuksen otteesta oli lopultakin melko lyhyt matka elämäkerralliseen opettajatutkimukseen.

Esko:

Verkkosovellusten kehittelyä käsitelleen toimintatutkimuksen jälkeen paneuduin tutkimus- ja koulutushankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Perehdyin kielijaviestintäosaamisen kehittämiseen ja strategiseen johtamiseen. Tutkimusstrategiana oli jälleen toimintatutkimus. Yhteistyökumppanit edustivat tietotekniikka- ja automaatioalaa. Tein kyselyitä sekä työntekijöiden ja esimiesten haastatteluja.

Artikkelia laatiessamme Liisa kysyi minulta, miten ja mitä toimintatutkimus oli opettanut minua verrattuna autobiografiseen tutkimusotteeseen. Toimintatutkimuksen otteesta oli lopultakin melko lyhyt matka elämäkerralliseen opettajatutkimukseen, johon päädyin tutkimusprosessin aikana. Pragmaattisuus kuului molempiin tutkimustapoihin; tutkimuksen tekeminen ei ollut itsetarkoitus. Molemmat tutkimustavat olivat *insider*-tyyppistä ja osallistavaa tutkimusta, ja molemmissa tutkimuksissa oli aikajänne ja refleksiivisyys läsnä (Heikkinen & Syrjälä, 2006).

Olin aiemmin ajatellut itseäni opettajana vähän kapeammasta näkökulmasta

eli työtään ja opetuskäytäntöjään menetelmällisesti kehittävänä opettajana. Kehittämiskohteet olivat paljon tärkeämpiä kuin oma kehitysprosessi. Siirryin nyt yksilönäkökulmaan, ja halusin korostaa yksilönäkökulmaa tuossa prosessissa¹. Ymmärsin, että yhteisöllisen toimintatutkimuksen mahdollisuudet olivat vähäiset, kun työn kehittäminen oli kokemukseni mukaan jotenkin pirstoutumassa.

Tutkimustavan edut ja monet haasteet

Omaelämäkerrallinen lähestymistapa herättää refleksiiviseen ja kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. ”Minulle itselle” on löydettävä paikka. Kriittisyys omaa itseään sekä omakohtaista tutkimusaineistoa kohtaan tulisi olla läpinäkyvä. Koimme pitkäkestoisen itsereflektioasetelman monella tavalla haasteellisena.

Esko:

Perehdyin kerronnalliseen opettajatutkimukseen lähinnä vieraskielisen tutkimuskirjallisuuden perusteella (Clandinin & Connelly, 2000; Connelly & Clandinin, 1997). Tutustuin myös hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan. Kollegoiltani saamieni kommenttien perusteella näytti, että päiväkirjan kirjoittaminen oli lähes ainoa aineiston tuottamistapa, mutta en ollut koskaan innostunut kirjoittamaan päiväkirjaa. Avattuani sen minulla oli tapana lähinnä kirjata tekemisistäni jotakin menossa olevien opintojakson kehittämistarpeista. Minusta tuntui, että tällaiset vaatimattomat ja lyhyet kirjaukset eivät riittäisi väitöstutkimuksen aineistoksi.

Etenin hitaasti ja hapuillen kokemusmaailmani uudelleen jäsentymiseen ja

avautumiseen. Aikaisemmin olin helpostikin pystynyt kahlaamaan teoria- ja tutkimustekstejä eri aihepiireistä, olin oppinut keräämään erilaisia tutkimusaineistoja monenlaisin menetelmin ja esittelemään tutkimustyöni tuloksia yleisölle kuin yleisölle. Mutta nyt oli edessä katseen kääntäminen itseeni, jotta voisin vastata tutkimuskysymyksiini.

Tehtäväni oli tutkia, miten opin ja kehityin ammatillisesti eli miten kielenopettajaksi tuleminen tapahtui minulle. Aineistoni koostui omista opettajan havainnoistani, päiväkirjamerkinnoistani, omista ja muiden dokumenteista sekä kollegojen, opiskelijoiden ja yritysten edustajien kanssa käymistäni keskusteluista. Käsittelin aineistoani uudelleen luennan eli tässä tapauksessa narratiivisen analyysin (Clandinin & Connelly, 2000) ja metafora-analyysin avulla. En voinut vastata tutkimuskysymyksiini vain aineistoa analysoimalla, teemoittelemalla, vertailemalla ja tekemällä johtopäätöksiä. Opettajan arkisen työn kontekstin, muiden toimijoiden, yhteisten ja omien aikaansaannosten raportointi aikaisempaan tapaan eivät siis riittäneet elämäkerrallisessa tutkimuksessa. En voinut piiloutua faktoiden ja kuvausten taakse. Missä peilissä tai reflektiopaikassa ”minä itse” näkyisi - ja miten näkyisi?

Liisa:

Omaelämäkerrallisesta näkökulmasta ajatellen voisi ajatella, että itseä on helpompi ymmärtää ja tulkita kuin toisia. Yhteistä minun ja muiden välillä on se, että kertomukset ovat jokaiselle tyypillisiä tapa jäsentää sekä itseään että ympäröivää maailmaa. Kerronnallisen ajattelun mukaan ihminen on olemassa ker-

¹Tätä siirtymistä selvitin esimerkiksi jatko-opintoja tekeville suunnatussa seminaariesityksessä maaliskuulla 2007.

tomuksen kautta (Denzin, 1989; Huittunen, 2013; Kaunismaa & Laitinen, 1998). Ymmärsin kerronnallisen tiedon subjektiivisena, jolloin korostuvat tiedon subjektiivisuus sekä totuuden ja todellisuuden moninainen luonne. Tulkinta vaikeutuu siinä, miten teen kokemukseksi ymmärrettäväksi ja uskottavaksi omaelämäkertani lukijoille. Itseymmärryksen paljastava kertominen edellyttää aina lukijoita ja kuulijoita (Kelchtermans, 2007).

Oivalsin, että tarinat eivät voi sisältää kaikkia yksityiskohtia elämän todellisuudesta.

Tutkiessani itsen ymmärtäminen oli jatkuvaa, dynaamista tulkintaa. Rakensin ymmärrystä itsestäni ja opettajan elämästäni kertoessani opettajan opetussuunnitelmatarinaa. Käsitykseni itsestä muuttui hermeneuttisen kokemuksen kautta. Omakohtaisuudessa koin haasteena riittävän etäältä tarkastelemisen. Minun oli uskallettava kertoa myös opettajan elämän rosoisimmista puolista, epäonnistumisista ja väärinkäsityksistä johtuneista vaikeuksista. Kokonaisuudessa olin kokenut opettajan työn kuitenkin enemmän positiivisena.

Oivalsin, että tarinat eivät voi sisältää kaikkia yksityiskohtia elämän todellisuudesta. Tämä johti pitkäkestoiseen pohdintaan omaelämäkerrallisen lähestymistavan relevanttiudesta tieteellisessä tutkimuksessa. Kertomani totuus oli henkilökohtainen totuus, vaikkakaan se ei ollut objektiivinen ja koko totuus. En löytänyt itseäni perinteisistä elämänkulun malleista, vaan kerroin oman tarinani. Kirjoitin

laajasta tutkimusaineistostani toisen tarinan. Tulkinnoillani oli faktapohja, minkä piti vaikuttaa todentuntuun.

Herätessä on tarpeen katsoa peiliin

Autobiografia tukee identiteettiä, oman ainutkertaisuuden tunnistamista. Tulkinnan kautta ymmärsimme, että sekä opettajan että tutkijan kasvu vaativat aikaa. Kasvu vaatii laajoja sekä syvällisiä eettisiä että sosiaalisia lähtökohtia ja elinikäistä oppimista. Oppiminen oli jatkuvaa.

Liisa:

Keskustelussamme Esko tarkensi itseymmärryksensä kehittymistä. Hänen väitöstyönsä loppuvaiheessa tasapaino sisäisten ja ulkoisten asioiden välillä lisääntyi. Kennelläkään ei ole samanlaista kokemusta. Havahduimme tosiasiaan, että samanlaisina ja kuitenkin erilaisina horisonttimme jäävät sulautumatta jossakin suhteessa.

Opin, että kriittinen reflektointi yhdistyneenä pitkäaikaiseen kokemukseen johtaa uudistavaan oppimisprosessiin luokanopettajaksi ja oman alan asiantuntijaksi tulemiseen. Oma työtään, omaa suhdettaan opetussuunnitelmaan ja omaa ammatillista kehittymistään on hyödyllistä tarkastella kriittisesti arvioiden. Tarinani kertomalla saatoin tuoda esiin jotakin merkittävää ja oleellista opettajan suhteesta opetussuunnitelmaan.

Tarkastelemalla aikaisemmin tapahtuneita asioita ymmärsin itseäni ja tuolloisia ratkaisujani paremmin. Tällainen tarkastelu johti moneen vapauttavaan kokemukseen. Olin tutkimukseni alkuvai-

heissa tutustunut muun muassa Bernhardtin (2009) tutkimukseen. Sen mukaan omaelämäkerrallinen lähestymistapa avaa mahdollisuuksia itsen selittämiseen, mutta on varottava liukumasta liian henkilökohtaisille alueille.

Keskustelussamme Eskon kanssa ilmeni, että lukiessaan hänen omaelämäkerrallista tutkimustaan kollegat olivat arvioineet tekstin perusteella häntä: ”Esko, et sinä ole tuollainen”. Miten hän itse koki tarinallisen identiteettinsä muotoutuneen? Miten päädyit ”totuuden” tulkinthaasi?

Esko:

Tutkijan omilla tietoa, totuutta ja olemista koskevilla käsityksillä – ehkä tutkijan koko maailmankuvalla – on ihmistieteissä ratkaiseva merkitys, kun tutkitaan ihmistä sekä hänen kokemukseensa ja oppimistaan. Näitä eivät tutkimusten lukijat voi noin vain tietää, saati sitten tutkija itse, ellei hän paneudu niihin (Rauhala, 1998).

Muutokset ja kehitysprosessit selviävät vasta jälkikäteen tapahtuvassa työskentelyssä. Minulle oli avartava kokemus nostaa esiin ammatillisen tietämisen metaforia eli kielikuvia omien kenttä- ja käsikirjoitustekstieni luennalla. Metaforat tuottivat arkielämän todellisuudessa merkityksiä, jotka auttoivat jäsentämään ja ymmärtämään huomion kohteeksi valitsemiani asioita (Lakoff & Johnson, 2003/1980).

Ensimmäisen tarinani metaforaksi vahvistui ajattelutapa, että *verkko-opetus ja -opettaja etenevät suoraviivaisesti*. Mielikuvaan opettajien kehittäjäjoukosta liittyi ajan ja liikkeen metafora. Siihen sekoittui kuva opettajasta kollegoineen,

jotka tähän tehtäväänsä paneutuneina uskovat panostuksensa tuovan lisäarvoja opetukselle. Vuorovaikutuksen kielikuva kilpaili tällaisen suoraviivaisen ja jopa syy-seurausyhteyksiä rakentavan metaforan kanssa.

Useat kolmannen tarinani kielikuvat liittyivät ulkomaalaistaustaisen opiskelijan kohtaamiseen opetuksessa ja oppimisessa. Ammatillisen oppimiseni kannalta pidän oleellisena ulkomaalais-opiskelijoiden kohtaamiseen liittyvää metaforaa, jossa *kulttuurienvälinen opettaja on syväoppija*. Asetin tämän päämäärän itselleni ja yritin seurata sitä koko ajan. Metafora-analyysin kautta opin ymmärtämään opettajantyöhöni liittyviä autonomian kysymyksiä, emotionaalisuutta ja haavoittuvuutta.

Kertomus elää, mitä ja miten kertoisin nyt?

Olemme kysyneet toisiltamme, mitä valintoja tekisimme nyt toisin. Katsomme tutkimuksemme monessa suhteessa muuttaneen meitä opettajina ja tutkijoina, joten vastaaminen on pulmallista. Meidän molempien olisi ollut järkevämpää valita lyhempi tarkastelujakso, samoin tuottaa ja uudelleen lukea pienempi aineistomäärä – vaikka siihen olisikin liittynyt joistakin muutoksen sivujuonteista luopuminen. Sama rajaamisen ja jäsentämisen vaatimus lienee perusteltu kaikissa laadullisissa tutkimuksissa.

Liisa:

Tutkimusprosessissa tein valinnat silloisen tietämyksen valossa sen perusteella, mitä pidin tärkeinä. Itseyemmärrykseni oli ymmärrystä itsestäni tietyllä hetkellä (Kelchtermans, 2007). Kertomus elää

koko ajan. Väitöstyössäni oli kysymys pitkästä ajanjaksosta. Pysin analysoimaan ja tulkitsemaan laajan tutkimusaineistoni mahdollisimman kattavasti, mikä vaikutti myös kertomuksen kokonaisuuteen.

Olen itse osa välittämiseen perustuvaa koulukulttuuria.

Omaelämäkerrallisessa, kerronnallisessa tutkimuksessa itsekriittisyys on oleellinen ja haastava. Pelkästään keskittymällä kielteisiin kokemuksiini en olisi tulkinut tutkimusaineistoani kokemani todellisuuden valossa enempää kuin keskittymällä pelkästään myönteisiin kokemuksiini. Minun oli otettava huomioon myös eettiset ja moraaliset näkökohdat. Olen itse osa välittämiseen perustuvaa koulukulttuuria (Syrjälä, Estola, Uitto, & Kaunisto, 2006, s. 181).

Keskustelun päätteeksi kysyn Eskolta, miksi hän kirjoitti väitöstyössään kolme tarinaa. Eikö yksi tarina olisi riittänyt?

Esko:

Kaksi ensimmäistä tarinaa oli tarpeen kertovan tutkijuuteni rakentumiselle. Sen toteutin käytettävissä olevan aineistoni uudelleen luennalla. Kolmannessa tarinassa yhdistyivät retrospektiivinen työskentely ja reaaliaikainen opettajan kriittinen kehittämistyö. Päiväkirjamerkintöjen ja reflektiivisten esseiden ohella tein äänitallenteita opetustilanteista ja opetussuunnitelmatyöhön liittyvistä keskusteluista ja kuuntelin äänitallenteita niin pian kuin ehdin. Tällä tavalla saattoin havainnoida, keskustella sekä työstää

omia arkisia työkäsitteitäni ja käyttöteorioitani syklimäisesti.

Itsen (ja oman opettajuuden) ymmärtäminen ei voi tarkoittaa kaiken hamuamista ja esiin nostamista, suurten materiaalmäärien kasaamista tutkijan pöydälle, vaan produktiivista rajaamista: tutkimuskysymysten jatkuvaa tarkentamista ja mielessä pitämistä, jotta aineiston tuottamisessa, järjestelyssä ja valinnassa voi onnistua hyvin ja sen jälkeen analyysivaiheessa saisi keskittyä vain oleellisiin kysymyksiin.

Oma kokemus on tärkein

Tämän artikkelin tarkoituksena oli tuoda esille omaelämäkerrallisen lähestymistavan soveltamisessa kokemiamme haasteita ja keinoja niiden ratkaisemiseksi. Yhteisen artikkelin kirjoittaminen syvensi ymmärrystämme elämäkerrallisesta tutkimuksesta.

Omaelämäkerrallinen tutkimus mahdollistaa kokonaisvaltaisen, retrospektiivisen ja vieläpä pitkäkestoisen tarkastelun. Se on matka syvempään itsetiedostukseen ja -tuntemukseen. Sen valinnossa on tiedostettava tutkimustavan mahdollisuudet ja riskit.

Omaelämäkerrallisuus tuo äänen tarkastelulle, jossa henkilökohtainen kokemus on tärkeintä. Se tuottaa tutkimustuloksia ja osoittaa oman tarinan kertomisen kautta jotakin merkittävän olennaista. Liisan tarina tuotti uutta, ainutkertaista tietoa opettajan opetussuunnitelmasuhteen kehittymisestä ja sen merkittävydestä suomalaisessa yhteiskunnassa eräänä ajanjaksona. Suomalainen luokanopettaja kokee urallaan 4–5 muutettavaa opetussuunnitelmaa. Hänen opet-

tajaksi tulemiseensa liittyy noin 30000 tuntisuunnitelman rakentaminen joko yksin tai yhteisöllisesti koko opettajan elämänuran aikana. Opetussuunnitelma on yhteydessä opettajan ammatilliseen kasvuun suhteen laadusta riippuen, vaikka se ei tue suoranaisesti opettajan identiteettityötä.

Esko taas oppi ymmärtämään opettajaksi tulemisen pysyvyyttä, jatkuvuutta ja epäjatkuvuutta. Tässä kerronnallisuus sai hänet kohtaamaan omia motiivejaan, oppimistaan ja opettajaksi tulemistään. Kertomuksen käyttö ja kerronta paljastivat opettajuuden kehystekijöitä ja prosesseja, ja ne tekivät hänet tietoisiksi omista ja tutkimuksen ihmisten tavoitteista, muutostulkinnosta, epävarmuudesta ja kamppailustakin.

Brunerin (2002) mukaan autobiografia tekee tottuneestakin kirjoittajasta kaksoisolenon ('doppelgänger'). Oleellinen kysymys on, miten kertoja voi omaelämäkerrassaan saavuttaa tasapainon sen välillä, mitä hän oli ja toisaalta mitä hän olisi voinut olla. Mitä hän teki ja mutta olisi voinut tehdä toisin? Tällaiset kysymykset vievät pitkiin retrospektiivisiin pohdintoihin, jotka ainakaan meidän kohdaltamme pohdintoina eivät ole sulkeutuneet. Pidämme tätä elämäkerallisen tutkimisen ja kirjoittamisen parhaimpana antina.

Lähteet

- Abbott, H. P. 2008. *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Antikainen, A. 2011. *Kasvatustieteologiaa etsimässä*. Työelämäkertta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Bruner, J. 1990. *Acts of meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruner, J. 2004. *Life as Narrative*. *Social Research* 71, 691-710.
- Clandinin, D. J. & Connelly, F. M. 2000. *Narrative Inquiry. Experience and Story in Qualitative Research*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Clandinin, D. J., Pushor, D. & Murray Orr, A. 2007. *Navigating Sites for Narrative Inquiry*. *Journal of Teacher Education* 58 (1), 20-35.
- Connelly, F. M. & Clandinin, D. J. 1997. *Teachers' personal practical knowledge on the professional knowledge landscape*. *Teaching and Teacher Education* 13, 665-674.
- Denzin, N. 1989. *Interpretative biography*. *Qualitative research methods series 17*. London: SAGE.
- Freeman, M. 2006. *Autobiographical Understanding and Narrative Inquiry*. Teoksessa D. J. Clandinin (toim.) *Handbook of Narrative Inquiry. Mapping of Methodology*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 120-144.
- Gadamer, H. 2005. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Suom. Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, H.L.T. & Syrjälä, L. 2006. *Tutkimuksen arviointi*. Teoksessa H.L.T Heikkinen, E. Rovio, & L. Syrjälä (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähetysmistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 144-162.
- Huttunen, M. 2013. *Narratiivisten identiteetti-prosessien kehittyminen varhaislapsuudesta nuoruuteen*. Teoksessa E. Ropo & M. Huttunen (toim.) *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa*. Tampere: Tampere University Press, 125-154.
- Johnson, E. 2011. *Kielenopettajaksi tuleminen ammattikorkeakoulun muutosmaisemassa A: Tutkimusraportteja -Forskningsrapporter*. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.
- Kaunismaa, P. & Laitinen, A. 1998. *Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti*. Teoksessa P. Kuhmonen & S. Sillman (toim.) *Jaettu jana, ääretön raja*. Jyväskylän yliopisto. *Filosofian julkaisuja* 65, 168-195.

Kelchtermans, G. 2007. Ammatillinen sitoutuminen sopimusten takana – Opettajien itseymmärrys, haavoittuvuus ja reflektio. Teoksessa E. Estola, H. L. T. Heikkinen & R. Räsänen (toim.) Ihmisen näköinen opettaja. Juhlakirja professori Leena Syrjälän 60-vuotispäivänä. Oulun yliopisto, 75–99.

Kivioja, L. 2014. Opetussuunnitelman opettelijasta pohtivaksi osajaksi. Omaelämäkerrallinen opetussuunnitelmatarina. Kasvatustieteen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Lakoff, G. & Johnson, M. 2003/1980. *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.

Rauhala, L. 1998. Ihmisen ainutlaatuisuus. Helsinki: Yliopistopaino.

Ricoeur, P. 1992. *Oneself as another*. Englanninkielinen käännös K. Blamey. London: University of Chicago Press.

Ricoeur, P. 2005. Mimesis, viittaus ja uudelleenahmottuminen. Suomennos J. Tontti. Teoksessa J. Tontti (toim.) *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Tampere: Vastapaino, 164–174.

Syrjälä, L., Estola, E., Uitto, M. & Kaunisto, S-L. 2006. Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tietolipas 211. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 181–202.

